

Р Е Ц Е Н З И Я

На дисертационен труд на тема „Образователните функции на физическото възпитание в началното училище”

за присъждане на образователната и научна степен „доктор”
на Невяна Докова Докова по научната специалност „Теория и методика на
физическото възпитание” от професионално направление 1.2. Педагогика

Научен ръководител: проф. д п н Кирил Костов

Рецензент: доц. д-р Евгени Кавдански, назначен за член на научно
жури със Заповед № 1458 /от 08.07.2011г./ на Ректора на
ЮЗУ „Неофит Рилски”

Предложеният за рецензиране научен труд на докторант Невяна Докова Докова е разработен в обем от 164 страници , от които 154 основен текст, отговарящ на стандартите за полиграфично оформление на научни текстове. Към дисертационния труд са добавени 8 приложения в обем от 24 страници. Основните текстове в труда се съпътстват от 39 таблици, 39 диаграми и 7 схеми. Авторът е проучил 148 литературни източника, от които 110 на кирилица, 38 на латиница и е ползвал 20 интернет ресурси.

В структурно отношение дисертационният труд на Невяна Докова е построен във въведение, три глави, заключение, списък на ползваната литература и приложения.

Във въведението авторът разкрива актуалността на темата. Перманентното преустройство на образователните системи в последните тридесет години, промените в нормативната база и организацията на образованието у нас, се отразяват върху общото състояние на сектора. Снизеното качество на образованието, понижения статус на учителската професия, нарушената връзка между училището, семейството, публичния сектор, води като цяло до проблеми и във физическото възпитание като част от образователната система.

Физическото възпитание в начална училищна възраст се разглежда не само като важен биологично-градивен процес, но и като образователен процес, който интегрира в единство двигателната с познавателната активност на учениците.

Изхождайки от това, докторант Докова смята, че систематизирането и апробирането на възможности за по-ефективно реализиране на образователните функции би допринесло като цяло за интелектуализацията и интензификацията на учебния процес по предмета.

В тази връзка и изследователската визия на дисертационната разработка е насочена правилно в два аспекта: изучаване иманентната същност на образователните функции в контекста на физическото възпитание и изследване на тяхното взаимодействие върху познавателната активност и нивото на спортна образованост на учениците от началното училище.

В първа глава в обем от 40 страници авторът прави ретроспекция на физическото възпитание като педагогически процес и ролята му за развитие на познавателните способности на учениците.

В исторически аспект са разгледани образователните функции в теорията и практиката на физическото възпитание. В хронологичен ред е проследено развитието на организираните целенасочени занимания с физически упражнения, системите на физическото възпитание и се стигне до утвърждаването на физическото възпитание като образователен предмет поставяйки го наравно с умственото и естетическото възпитание, като е подчертана не само взаимовръзката с общото възпитание, но се набляга и на неговите образователни функции.

Анализирайки хронологията на литературните данни от времето на ренесанса, средновековието, възраждането и се стигне до съвременното, докторант Докова стига до извода, че мястото на образователните функции в теорията и практиката на физическото възпитание са били винаги неразривно свързани с неговите градивни и възпитателни функции. С развитието на теоретичната мисъл и научноизследователската дейност, физическото възпитание се

разглежда в многопосочен аспект, с акцент върху биологично-градивното въздействие на този педагогически процес.

В следващия параграф са отразени съвременните аспекти на образователната същност на физическото възпитание в началното училище. Проблемът е разгледан и анализиран както в различни страни от Европа, така и в нашата страна. Анализиран е както относителният дял в разпределението на тематичните цели, така и дейностите в образователния курикулум по физическо възпитание. Във всички страни нормативните документи свързани с образователната система изтъкват важната роля на физическото възпитание за правилното психофизическо развитие на личността още от най-ранна детска възраст. Отразени са както положителни моменти, така и негативните тенденции в очакваните резултати.

Подчертано е, че с промените в нашата страна се променя и подхода в процеса на обучението по физическо възпитание и изцяло променената му парадигма в посока повишаване ролята на образователната насоченост като определящо условие за физическата култура на ученика. Посочени са иновациите в учебните програми, като не са отминати и противоречията между залегналите в нормативните документи предписания и постигнатата ефективност в образователния процес.

Анализирайки фактите, автора констатира, че във всичките степени и етапи на образователната система липсва образователния елемент, който формира знанията и способностите за двигателното самоусъвършенстване, което прави актуален проблема за образователната насоченост на физическото възпитание като педагогически процес, повдигайки въпроса за характера на обучението и насоките за повишаване на неговата ефективност.

В последният параграф на тази глава е разгледана познавателната активност по физическо възпитание и подходите за нейната реализация. Подчертани са особеностите на активността на познавателната дейност, като се набляга върху формирането на познавателния интерес у ученика и превръщането му от обучаваща в самообучаваща се система. Получените знания в процеса по

физическо възпитание е необходимо да имат не само информационен, но и оперативен и личностен характер.

Структурата на тази глава и особено съдържанието на отделните параграфи разкриват, че докторант Невяна Докова, в достатъчна степен е осветила същността на проблемите на физическото възпитание в началното училище и в частност върху реализирането на неговите образователни функции. Познава и разбира основните факти и теории, умее да ги систематизира, анализира и най-вече да обобщава разностранната информация от своя гледна точка.

Задълбоченият теоретичен анализ в тази глава води до синтезиране на заключение относно образователния процес по физическо възпитание и спорт в началното училище и научните намерения на автора към познавателната активност на учениците и възможностите за нейното стимулиране в учебно-възпитателния процес.

Във втората глава на дисертационния труд в обем от 35 страници, е оформена методологическата рамка на изследването. На база научната и социална актуалност на изследването, докторант Невяна Докова логично преминава в концепцията, научния проблем и тезата на изследването.

Несъответствието между необходимостта от осъществяване на образователните функции в учебния процес по физическо възпитание и липсата на реални методически похвати и решения за тяхното реализиране в училище, насочва и изследователските усилия на докторанта към работната теза, че *«учебно-възпитателният процес по физическо възпитание в началното училище би бил значително по-ефективен и с по-голяма полза за бъдещото личностно развитие на учениците, ако се реализират комплексно и пълноценно неговите образователни функции»*.

Конкретизирани са **обекта, предмета и хипотезата** на изследването. Смятам, че те са логически свързани и изведени правилно.

Основната цел – проучване, систематизиране и експериментирание на различни подходи и възможни методически решения за по-ефективна реализация на образователните функции на физическото възпитание в

началното училище и четирите задачи за нейното реализиране съответстват на тематичната насоченост на изследването.

Много ясно и последователно в хронологичен ред авторът систематизира организацията, етапите и методиката на изследването.

Методите на изследване са високонадеждни и разнообразни, като са използвани както методи на теоретично изследване, така и методи за установяване на емпиричните резултати.

Математико-статистическите методи използвани за обработка на емпиричните данни са познати в спортната практика. Те са с висока надеждност и валидност, и дават обективна възможност за задълбочен анализ на получените резултати.

От характеристиките на използваните математико-статистически методи (вариационен и корелационен анализ, проверка на хипотези чрез параметрични и непараметрични методи, методи за установяване на измерителните качества на тестовите), личи добрата образованост на докторантката в тази насока. С интерес проследих нейното виждане за използване на методи относно качествения анализ на текстовите задачи, тяхната ефективност и откриване на възможни слабости в измерителните качества на теста. Това улеснява изследователската работа още в нейния зародиш, защото свежда до минимум възможността да се поставят задачи или тестове, които няма да носят обективна информация.

За по-голяма яснота в научната определеност на дисертационния проект, са уточнени основните работни понятия – физическо възпитание, образователни функции на физическото възпитание, спортна образованост, познавателни способности.

В края на главата докторант Докова е насочила вниманието към очаквания професионален резонанс от резултатите на настоящето изследване в няколко подточки, които са маркирани в научния труд.

Глава трета на дисертационния труд е посветена на разкриване иманентната същност на физическото възпитание като познавателен процес и е представен теоретичен модел за реализиране на образователните функции.

В нея Невяна Докова представя резултатите от предварителното и основното изследване с оформени контролни и експериментални групи. Логически проследява и изследва експериментално основните задачи, които са поставени в научния труд. Заедно с резултатите от изследването на 156 ученика на 9-10 годишна възраст от Правец и Благоевград, са показани резултатите за спортната образованост на 75 студенти от първи курс в нашия университет, като ниво на краен резултат от Средното общообразователно училище, мнението на 45 университетски преподаватели – спортни и общи педагози и 86 начални учители от Благоевград, Пловдив и Правец. Направени са необходимите изводи и обобщения.

В тази част на дисертационния труд е представен модел за реализиране на образователните функции според литературните източници. На тази основа тя предлага идейна концепция и оригинален **авторски модел** с отделните му компоненти насочени към крайния резултат – стимулиране и развитие на познавателните способности и формиране на начална спортна грамотност в учениците от началното училище.

Резултатите от приложението на модела са обособени в следващия параграф с предварително и основно изследване. Изследванията и статистическите заключения са проведени по утвърдени в тази научна област методи и критерии. Резултатите са изследвани задълбочено, прецизно и обективно. Илюстрирани са в подходящ табличен вид и графично изображение в няколко аспекта – спортна грамотност, оценка на двигателните умения, равнище на умствено развитие.

В края на главата е направено заключение с произлизащите от експеримента **изводи**.

Представени са и **основните приноси** от дисертационния труд, които са синтез на научното изследване:

1. Въз основа на задълбочен теоретичен анализ са разкрити състоянието и тенденциите в развитието на съвременното начално училищно физическо възпитание както у нас, така и в редица европейски страни.

2. Обособена е необходимостта от издигане образователния статут на физическото възпитание като учебен предмет с възможности да обучава, възпитава, развива.
3. Разработен и апробиран е експериментален модел за усвояване на специфични знания в уроците по физическо възпитание и стимулиране познавателната активност на учениците.
4. Представеният експериментален модел съчетава в себе си единството между теорията и практиката, което придава цялостност и завършеност на всеки учебен процес.
5. Очертани са идеи и практически възможности за по-ефективно реализиране на образователните функции на физическото възпитание в началното училище като предпоставка за формиране на начална спортна грамотност.
6. На базата на дедуктивно-логическия анализ са диференцирани съдържателните компоненти на понятието „спортна образованост“;
7. Апробирани са в практиката дидактически тестове като обективно средство за проверка нивото на знанията на учениците по предмета „Физическо възпитание и спорт“.
8. Въз основа на получените от изследването резултати се доказва, че в учебния процес по физическо възпитание съществуват реални условия за развитие, наред с двигателните, и на познавателните способности на учениците от началния етап на основната образователна степен.

Предложени са и **три препоръки** с практическа насоченост.

Част от резултатите свързани с дисертационния проект са докладвани от авторката на научни форуми. Три от тях са публикувани в сборници от международни конференции и две в специализираното списание Спорт и наука.

Авторефератът отразява съдържанието, резултатите, приносите и идеята на дисертационния труд. При неговото прочитане може да се добие ясна представа за същността, научната стойност и дълбочината на изследвания проблем.

Заклучение

Дисертационният труд представлява завършено научно изследване с теоретико-практическа насоченост и приложимост. Авторът успешно е реализирал целта и задачите, които си е поставил. С настоящата разработка докторант Невена Докова Докова доказва, че притежава необходимите компетенции за системна самостоятелна научна дейност, да намира нови решения, чрез които ще се обогати и повиши ефективността на образователния процес по физическо възпитание.

Изложеното до тук и в съответствие с Вътрешните правила за развитие на академичния състав на ЮЗУ „Неофит Рилски”, ми дава основание да смятам, че докторантът отговаря на всички изисквания и давам **„положителна”** оценка на дисертационния труд.

Предлагам на уважаемото научно жури да присъди образователната и научна степен **„доктор”** на Невяна Докова Докова.

11.10.2011 г.

Благоевград

Рецензент:

/Доц. д-р Евгени Кавдански/